

Relatoria del seminari

Faltar a l'escola: què funciona en la lluita contra l'absentisme escolar?

Relatoria a càrrec de:
Sarai Samper i Candela Blanco

Palau Macaya,
27 de febrer del 2020

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

FUNDACIÓ
BOFILL

ivàlua Institut Català d'Avaluació
de Polítiques Públiques

Presentació i estructura del seminari

L'absentisme escolar té conseqüències negatives directes sobre les oportunitats educatives i socials d'infants i adolescents. Els alumnes absentistes tenen una probabilitat molt superior als que no ho són d'obtenir pitjors resultats acadèmics i abandonar els estudis. En darrera instància, l'absentisme s'associa al manteniment de conductes de risc o delictives i a majors taxes de desocupació.

Si bé podem definir l'absentisme escolar com la falta no justificada d'assistència a classe que es produeix de forma sostinguda o crònica, és cert que dins d'aquesta definició s'engloben situacions molt variades: faltes puntuals periòdiques, retards crònics, períodes llargs de no assistència, assistència intermitent, assistència selectiva a les assignatures, etc.

Tractant de donar resposta a aquesta amalgama de situacions, trobem una diversitat també àmplia d'intervencions, que es poden diferenciar en funció del seu enfocament (preventiu o correctiu), la seva durada (des d'una setmana fins a anys), l'etapa educativa on es desenvolupa, l'àmbit d'aplicació (escolar, comunitari o judicial), les administracions implicades, els instruments d'intervenció (suport escolar, seguiment i sancions, teràpies, incentius...), etc.

A Catalunya no disposem a dia d'avui d'avaluacions i evidències sòlides sobre l'efectivitat d'unes i altres mesures. És per això que convé conèixer i posar en context què ens diu l'evidència internacional sobre aquesta qüestió. Què ens diu a aquesta evidència? I com podem aprofitar-la per dissenyar millors estratègies i mesures de lluita contra l'absentisme a les nostres escoles i municipis?

El seminari parteix de l'informe de revisió d'evidències elaborat per Sheila González (investigadora de la UAB). Aquest informe sintetitza les conclusions d'avaluacions internacionals sobre els impactes en la reducció de l'absentisme que tenen diferents programes i maneres d'abordar el problema. A partir de la presentació d'evidències, aterrem el tema a la realitat del context català de la mà de Maribel Garcia (professora de la UAB experta en la temàtica).

En base a aquestes presentacions, durant el seminari debatem aspectes com:

- En quina mesura funcionen els programes de lluita contra l'absentisme? Com són els plantejaments i intervencions que aconsegueixen un major impacte en la reducció d'aquesta problemàtica (enfocament preventiu o correctiu, durada, etapa educativa, instruments i agents involucrats, etc.)?
- Quines mesures contra l'absentisme funcionen millor per a quin perfil d'alumnes?

- Partint d'allò que ens diu l'evidència internacional i de la pròpia experiència, com podem avançar a Catalunya cap a actuacions de lluita contra l'absentisme més efectives? Quins recursos professionals, organitzatius i materials es requereixen per fer-ho possible?

Per tal d'abordar aquestes preguntes, el seminari s'ha **estructurat** de la següent manera:

- **Presentació d'evidències internacionals recollides en l'informe:** "Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?" A càrrec de Sheila González (investigadora de la UAB), autora de l'informe d'evidències.
- **Aterratge de la temàtica en el context català.** Maribel Garcia, professora del Departament de Sociologia de la UAB, membre del GRET-UAB i experta en la matèria.
- **Primer contrast:** torn de paraules, preguntes i comentaris sobre allò presentat, com a punta de llança del posterior debat.
- **Treball en grup** entorn dos àmbits d'interès:
 - Programes contra l'absentisme: què funciona? què ens funciona? i què caldria per estendre-ho? Visions dels centres educatius i el territori (Grups A i B)
 - La lluita contra l'absentisme: marc i polítiques (Grup C)
- **Debat final:** posada en comú d'idees força sorgides als grups, torn de paraula i contrast conjunt.

A més de les evidències i l'aterratge, l'element més rellevant del seminari són els seus **participants**. La seva expertesa basada en el coneixement i, sobretot, en la seva pràctica diària amb la realitat de l'absentisme són els ingredients essencials a l'hora de reflexionar. Aquests assistents són essencialment: responsables de centres educatius, professorat, administracions educatives, entitats, recercadors.

1. Què funciona en els programes de lluita contra l'absentisme escolar? Resum de l'evidència internacional

Estudi de referència: “*Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?*”, elaborat per **Sheila González Motos**, Doctora en Polítiques Públiques i Transformació Social i Investigadora postdoctoral al Departament de Sociologia per la UAB. Ha fet recerca sobre desigualtat i anàlisi de polítiques públiques, especialment sobre desigualtat educativa i immigració. A continuació es presenten les característiques de l'estudi en una fitxa tècnica:

Fitxa tècnica:

Motivació:	L'absentisme té una variabilitat i quantitat de causes molt complexa, però, generalment, es resumeixen en 4 grups de causes: individuals, familiars, escolars i de l'entorn. Per tant, estem davant un fenomen que en si mateix té efectes molt variables, però principalment té notòries conseqüències en termes de desigualtats i del seu agreujament: ▪ A curt/mig termini, desigualtats d'ordre acadèmic: de resultats i mancances en el desenvolupament de capacitats, habilitats i comportaments per a l'èxit educatiu. A més, major probabilitat d'abandonament. ▪ A mig/llarg termini, desigualtats d'ordre social: els més absentistes es mostren més proclius als comportaments de risc: fumar, delinquir, alcoholisme, consum de drogues, pràctiques sexuals de risc, etc.
Quin tipus de programes contra l'absentisme tracta aquest estudi?	Programes d'absentisme centrats en factors individuals i familiars i reactius: Els programes inclosos en aquesta revisió de l'evidència s'adrecen principalment a la modificació o reducció de l'impacte dels factors individuals i familiars, tot i que una part important combina elements -amb variat grau d'intensitat- dels quatre factors (afegint, els d'entorn i els escolars). La pràctica totalitat de programes analitzats s'adrecen a alumnat absentista, es tracta, principalment, de programes correctius i no de prevenció. L'amplitud de factors a tractar fa que s'incloguin un ampli ventall de programes i plans de lluita contra l'absentisme escolar, amb característiques diferenciades en funció de*: - El responsable del disseny - Els actors implicats - Instruments d'intervenció - Etapa educativa - Tipus d'absentisme (intensitat) - Focalització de l'objecte d'intervenció - Durada i intensitat de la intervenció - Paper de la família <i>*la quantitat d'opcions fa que sigui molt difícil identificar quin/s és/són els factor més determinants en l'èxit del programa avaluat.</i>
Preguntes guia de l'estudi	A. És possible reduir l'absentisme escolar? ▪ Quins altres impactes poden tenir els programes contra l'absentisme escolar? B. Quines intervencions es mostren més efectives en la millora de l'assistència escolar? C. Quin alumnat es beneficia més de la implementació d'aquestes estratègies? D. És recomanable desenvolupar aquest tipus de programes a Catalunya? amb quines condicions?
Metodologia	Aquesta revisió està integrada fonamentalment per 108 estudis (inclosos en 3 metanàlisis i 3 revisions sistemàtiques de la literatura), desenvolupats a partir de la dècada dels 2000 als Estats Units, tot incorporant puntualment alguns estudis d'altres països anglosaxons. De forma complementària, s'inclouen 5 avaluacions de programes concrets.
Tipus d'estudis revisats	• Revisió totalment anglosaxona donada la tradició avaluativa d'EEUU i també a Gran Bretanya, Canadà o Austràlia. • Part important de les avaluacions responen a programes del sistema de justícia, en tant que els Estats Units disposa de tribunals específics per al tractament de l'absentisme i altres conductes juvenils. • La manca de dades i la multiplicitat de programes amb característiques diferenciades dificulta, en alguns casos, la realització d'anàlisis més completes.

Consideracions metodològiques:

Cal tenir-les presents les característiques de l'estudi a l'hora de fer l'anàlisi per tal de contextualitzar i ponderar conclusions. Algunes consideracions/limitacions de l'estudi:

- La pròpia metodologia d'anàlisi permet fer un anàlisi comparat d'una quantitat d'estudis considerable, però té les seves pròpies limitacions (la pèrdua d'informació de context, per exemple).
- D'altra banda, la manca d'evidències (d'estudis de revisions) sobre alguns aspectes que serien rellevants per a l'anàlisi de l'absentisme no permeten extreure conclusions robustes.

Tot i això, la revisió sistemàtica permet extreure algunes conclusions útils, que presentem a continuació:

Taula 1: Anàlisi resum de les evidències internacionals

*en color aquells elements que tenen un impacte positiu.

Factors analitzats	Impactes evidenciats	Comentaris i observacions
--------------------	----------------------	---------------------------

A. ÉS POSSIBLE REDUIR L'ABSENTISME ESCOLAR?

Increment de l'assistència	Impacte positiu lleu i moderat	- Tot i que tenen un impacte positiu no erradiquen l'absentisme (només el redueixen). - Les avaluacions són a curt termini, falta recerca sobre la persistència dels efectes. Alguns estudis mostren que, un cop l'alumnat deixa de participar en el programa, aquest experimenta una lleugera reducció en l'assistència a classe, tot i que aquesta es manté per sobre de les xifres d'assistència prèvies a la intervenció. - Hi ha un volum considerable de desercions entre els participants, especialment dels programes que presenten menors efectes positius.
----------------------------	--------------------------------	--

A.1 QUINS ALTRES IMPACTES PODEN TENIR ELS PROGRAMES CONTRA L'ABSENTISME ESCOLAR?

Puntualitat	Resultats no conclouents i mixtos	- Reducció de retards i reducció absentisme (redundància positiva) - Reducció d'absentisme però increment dels retards (efecte substitució)
Desafecció	Sense efecte	Les xifres d'adhesió escolar ja eren elevades abans de la intervenció
Ansietat	Resultats no conclouents i mixtos	- No efecte - Efecte negatiu (menor absentisme, major exposició davant situacions que generen ansietat)
Delinqüència i comportament	Resultats mixtos	- No reducció de la probabilitat de delinqüència - Reducció significativa de les faltes de comportament dins l'escola
Expectatives i dinàmiques de funcionament	Impacte positiu	Amb algunes limitacions metodològiques, els professionals implicats perceben millores en: l'ambient escolar o la implicació parental

B. QUINES INTERVENCIONS ES MOSTREN MÉS EFECTIVES EN LA MILLORA DE L'ASSISTÈNCIA ESCOLAR?

Àmbit responsable	Resultats no conclouents	No sembla haver diferències en l'efecte segons l'àmbit responsable (Àmbit educatiu tan efectiu com el judicial)
Moment d'aplicació	Sense efecte diferencial però més efectius quan treballen en una sola etapa	Pot ser donat a una millor adaptació al perfil i les causes o a un efecte negatiu de la transició entre etapes
Durada	Resultats no conclouents	És possible que això estigui afectat per l'avaluació d'impacte a curt termini i que canviés si es fessin avaluacions a llarg termini.
Participació de la família	Impacte positiu si condicions	Hi ha acord en identificar efectes positius quan la participació de la família va acompanyada d'altres instruments de caràcter sancionador, educatiu o comunitari. Especialment la formació (més que la teràpia) i l'ús de pactes i contractes vinculants
Programes col.laboratius	Sense efectes positius	És possible que això tingui a veure amb dificultats d'implementació i heterogeneïtat d'instruments
Instruments d'ús		
Incentius	Efectes positius	Econòmics i acadèmics
Teràpia conductual	Efectes positius	
Mentoria	Resultats no conclouents i mixtos	
Sancions	No efecte	En el propi alumnat però amb les famílies semblen poder ser positives.

C. QUIN ALUMNAT ES BENEFICIA MÉS DE LA IMPLEMENTACIÓ D'AQUESTES ESTRATÈGIES?

Segons intensitat de l'absentisme	Major impacte en els casos severs	
Característiques sociodemogràfiques	Resultats no conclouents	Manca de resultats robustos
Etape educativa	Resultats no conclouents	No sembla haver-hi diferències d'impacte entre primària o secundària entre

D. És recomanable desenvolupar aquest tipus de programes a Catalunya? Amb quines condicions?

Les dades oficials situen l'absentisme escolar a Catalunya com un fenomen relativament reduït. No obstant això, les recerques més qualitatives posen de manifest que es tracta d'una realitat més extensa i que afecta, amb especial intensitat i concentració, determinats centres educatius i perfils d'alumnat. L'evidència aquí recollida ens diu, d'entrada, que el disseny de programes contra l'absentisme escolar és efectiu però, alhora, planteja les limitacions del seu abast. Calen algunes reflexions per a garantir que la intervenció pública adreçada a l'increment de l'assistència escolar tingui l'efecte buscat.

Recomanacions per a la pràctica:

- Afinar i consensuar la definició de l'absentisme escolar, en conseqüència, la recollida de dades sistemàtiques
- Programes d'atenció diferenciada de l'absentisme crònic i la resta
- Identificació de perfils sensibles a l'absentisme: seguiment de dades, germans d'absentistes, etc.
- Evitar protocols rígids i generar intervencions directes a partir d'una diagnosi prèvia
- Acompanyament a les escoles en la identificació i tractament de l'absentisme donat que la rèplica de programes tipus "motlle" no sembla la més efectiva
- Participació de la família en la situació d'absentisme
- Programes específics per a cada etapa educativa i especial atenció en la transició
- Programes més liderats per àmbits comunitaris, educatius i socials i, no tant, judicials.
- Programes que acompanyin tota l'escolaritat per evitar reducció de l'efecte un cop acaba el programa

2. Aterratge de la temàtica al context català

A càrrec de Maribel Garcia (professora del Departament de Sociologia de la UAB, membre del GRET-UAB i experta en la matèria).

L'ABSENTISME A CATALUNYA:

- ANTECEDENTS:**
- A Catalunya l'assistència a classe és obligatòria entre els 6 i els 16 anys. Així ho estableix la Llei d'Educació de Catalunya (Llei 12/2009), tal i com ho han fet, abans i després, les diverses lleis estatals.
 - L'ampliació en els anys 90 de l'escolarització obligatòria dels 14 fins als 16 anys va afavorir l'aparició de noves formes d'absentisme escolar, que se sumaven a les causades per desigualtats econòmiques, socials i culturals.
 - Determinats factors vinculats a l'adolescència, però també l'extensió d'un sistema educatiu comprensiu sense l'adaptació a alumnes de major edat, van provocar un increment en les taxes d'absentisme escolar en les transicions de primària a secundària.

LA PROBLEMÀTICA DE L'ABSENTISME:

Malgrat l'escolarització és obligatòria, les dades disponibles evidencien que hi ha infants i joves que no assisteixen assíduament als seus centres. Les estadístiques oficials del Consorci recullen un 2-5% d'alumnat amb faltes regulars a l'educació obligatòria (primària i secundària) a la ciutat de Barcelona, però altres estudis més qualitius l'han situat per sobre del 10%, arribant a superar el 30% en alguns centres. L'absentisme escolar es produeix a totes les etapes educatives però amb causes i efectes diferenciats:

- A primària: l'absentisme és principalment esporàdic i de baixa intensitat i tenen origen principalment en la família.
- A secundària: hi ha un absentisme de major intensitat, crònic i és sovint producte de decisions dels propis joves o de pressions socioculturals, especialment en noies d'algunes minories culturals.

En aquest context:

- Quina és la situació de les polítiques contra l'absentisme a casa nostra?
- Què ens diu l'evidència que sigui significatiu per al nostre context?
- Què podem fer per avançar?

- Un territori molt desigual socialment i en oportunitats educatives: concentra l'absentisme en certs centres (alta complexitat) i territoris

El territori

1. QUINA ÉS LA SITUACIÓ DE LES POLÍTIQUES CONTRA L'ABSENTISME A CASA NOSTRA?

- El sistema s'ha basat en protocols però poc en un abordatge que integri tots els elements i que pretengui l'èxit i promoció d'oportunitats. Tot i això, s'està elaborant des del departament un protocol d'àmbit comunitari.
- Fina ara, poca sistematització. Actualment s'estan fent passes: desplegament d'indicadors i requeriments de registre als centres.

Els centres

- Amb cultures de centre diferents que estableixen criteris i nivells de rigor distints
- Manca de presència i rang de l'absentisme en els PGA (Programació Anual de Centre) i MA (Memòria Anual de Centre)

El sistema

A UNS PROGRAMES CONTRA L'ABSENTISME...

- molt protocol·litzats però sense corresponsabilitat comunitària i de treball en xarxa
- massa reactius, centrats en 2ndària i no preventius
- centrats en factors individuals i familiars i no en els escolars i d'entorn
- poc centrats en la reintegració i acollida dels absentistes: calen mesures socioeducatives i escolars

2. QUÈ ENS DIU L'EVIDÈNCIA QUE SIGUI SIGNIFICATIU PER AL NOSTRE CONTEXT?

HEM DE PENSAR ELS PROGRAMES EN TERMES DE...

- llarg termini i de forma transversal
- desigualtats socials i culturals
- amb l'objectiu d'augment d'adhesió i èxit educatiu.

HAN DE SER...

- combinats en format, depenent de les causes: unimodals, col·laboratius, puntuals, integrats...
- ajustats a etapes i a les especificitats. En concret, l'adolescència ha de treballar-se entenent el fenomen de l'absentisme amb el binomi: adolescent-escola.

- sense usar la sanció que s'ha comprovat ineficaç (en infants i adolescents) i aplicant mesures de millora del clima escolar generals.

CAL PRIORITZAR I REDOBLAR ESFORÇOS EN...

- prevenció
- absentisme crònic
- el treball amb les famílies: pactat, amb contractes vinculants, acompanyament, etc. Segons el perfil
- crear una cultura escolar de corresponsabilitat interna i externa (integrada amb l'entorn).

3. QUÈ PODEM FER AVANÇAR?

Cinc eixos d'actuació. Avançar...

1. en la recollida sistemàtica de dades i compartir informacions i diagnòstics (causes).
2. des dels protocols d'absentisme cap a un Pla integral de millora de l'escolaritat i de tractament de l'absentisme escolar (amb un mapa de recursos).
3. cap a mesures socioeducatives i escolars.
4. en una cultura de l'avaluació integrada (circular)
5. en potenciar acords institucionals i la creació d'estructures de coordinació local i treball en xarxa dins dels PEC, PEE, o altres plans educatius del territori

Finalment, es passa a donar paraula als assistents per a poder aclarir dubtes, fer preguntes o reflexions entorn els dos primers ingredients del seminari:

- L'estudi d'evidències: "*Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?*" de **Sheila González Motos**
- L'aterratge de la temàtica en el context català fet per **Maribel Garcia**

3. Primer contrast: torn de paraules, reflexions, preguntes i comentaris

Sobre el seminari i/o les evidències

No han aparegut referències respecte el **vincle que es crea entre el professorat i l'alumne** i sobre si aquest millora l'adhesió de l'alumnat. N'hi ha?

Els estudis i l'aterratge insisteixen en la **importància dels factors escolars**: dinàmiques escolars i de centre que propicien l'absentisme, la no adhesió, l'abandonament, etc. Hi ha estudis que treballin i expliquis aquests **factores de precipitació**? Quins són?

El concepte absentisme posa el focus en l'actuació dels infants, joves i les seves famílies. Potser caldria posar l'èmfasi en la responsabilitat del sistema i tractar-lo des d'una visió més positiva, deixant l'absentisme per a parlar de la **fidelització de l'alumnat**.

En la FP ja s'està treballant amb accions pensades des d'aquesta perspectiva i sembla més efectiu.

Sobre l'absentisme

Tenint en compte l'efectivitat de treballar amb persones i famílies en les primeres edats, la **no obligatorietat de l'educació infantil** és una pèrdua d'oportunitats: es treballa amb tot l'alumnat, però hi ha infants que no són alumnes i als que no s'arriba.

Una de les prioritats sorgides és la necessitat de consens i la sistematització de dades per part de tot sistema, però: **quins incentius** tenen els centres per recollir totes aquestes dades? perquè, en principi, semblen haver-hi contra incentius.

A l'hora de pensar en els **factores de precipitació escolars** i les causes més familiars i d'entorn de l'absentisme, cal tenir en compte la importància de diferenciar entre minoria voluntària i involuntària per tal de diagnosticar bé la situació i apuntar la direcció del programa o projecte.

Les respostes i comentaris dels ponents:

- *Sobre els factors de precipitació dels centres:*
 - o L'estudi no recull o no diferencia entre els programes que actuen o que tenen intervencions en les dinàmiques escolars. Tot i això, hi ha recerques que expliquen com l'actitud del professorat o els canvis organitzatius al centre generen un impacte positiu clar. Es més, hi ha programes en els que l'acció es basa en la reorganització del centre incorporant nou professorat o especialistes que cobreixen o fan un seguiment de l'absentisme.
- *Sobre els incentius del professorat o dels centres en la sistematització, compartició de dades i l'aplicació de programes:*
 - o És una realitat: els centres no tenen incentius promoguts per l'administració per tal d'implementar i fer seguiment de casos. Però, els estudis mostren que després de passar per un procés, pla, programa de centre contra l'absentisme el professorat diu percebre i sentir-se millor respecte la relació i convivència al centre: amb l'alumnat i amb la resta del professorat. En aquest sentit cal pensar en l'acompanyament als centres, de la mateixa manera que pensem en l'acompanyament de l'alumnat.
- *Sobre la minoria voluntària/involuntària:*
 - o Es considera una apreciació molt rellevant. Sobretot, alhora de dissenyar programes i serveis per perfils d'absentisme i tractar amb els factors escolars i de l'entorn.

4. Grups de treball

Els participants en el seminari es distribueixen en tres grups. Cada grup aprofundeix en una temàtica determinada. Les dues temàtiques són:

- Programes contra l'absentisme: què funciona? què ens funciona? i què caldria per estendre-ho? Visions dels centres educatius i el territori (Grups A i B)
- La lluita contra l'absentisme: marc i polítiques (Grup C)

Grups A i B: Programes contra l'absentisme: què funciona? què ens funciona? i què caldria per estendre-ho? Visions dels centres educatius i el territori

Objectius:

- Reflexionar sobre la diversitat de situacions i necessitats dels alumnes absentistes o en risc de ser-ho i sobre com s'hi ajusten i s'haurien d'ajustar recursos, programes i dispositius educatius i de l'entorn.
- Construir models de respostes escolars i comunitàries que, d'acord amb l'experiència i l'evidència presentada, podrien tenir resultats en la seva aplicació i en el seu impacte a l'hora de reduir l'absentisme i millorar les oportunitats educatives dels estudiants.

Preguntes guia:

Experiències

- Com han de ser els programes contra l'absentisme per a que funcionin? Quines característiques haurien de tenir: enfocament preventiu o correctiu, durada, etapa educativa, àmbit (escolar, comunitari-familiar o judicial), les administracions implicades i instruments (suport escolar, seguiment i sancions, teràpies, incentius...)?
- Com han d'adaptar-se als diversos perfils d'alumnat i tipus d'absentisme? Què podem aprendre d'allò que funciona millor en uns i altres contextos?
- Per què pensem que funcionen? Quina és la seva clau de l'èxit?

Condicions

- Quines condicions (recursos, protocols, lideratge, formació, coordinació, eines de diagnòstic, etc.) caldria garantir per tal d'afermar i estendre dins dels centres i en el territori aquests enfocaments i programes?

Palanques

- Com avançar per garantir aquestes condicions? Qui ha de fer què? Per on comencem?

Grup C: La lluita contra l'absentisme: marc i polítiques

Objectius:

- Reflexionar sobre com ha de ser el marc institucional que acompanyi el desenvolupament de polítiques integrals i efectives de prevenció i lluita contra l'absentisme.
- Debatre sobre les dificultats que tenen els centres i els serveis comunitaris a l'hora d'atendre les problemàtiques associades a l'absentisme (desafecció, abandonament, exclusió social...) i sobre les accions concretes que hauria de dur a terme l'administració per tal de donar-hi resposta.

Preguntes guia:

Polítiques:

- Com hauria de desplegar-se un model de prevenció i lluita contra l'absentisme i la desafecció escolar informat en l'evidència i en el marc d'una aproximació comunitària? Quins objectius i mesures hauria de contemplar?

Recursos

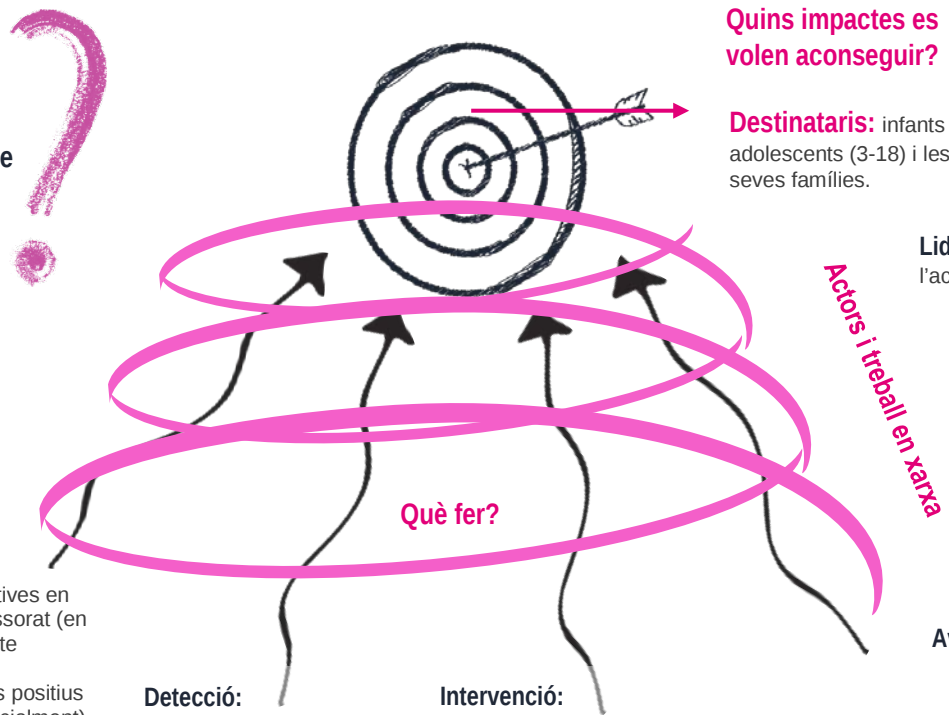
- Quins recursos humans, formatius, organitzatius, de seguiment i diagnòstic, de coordinació institucional, recerca i avaluació... haurien d'estar a disposició dels centres i el territori per aconseguir minimitzar l'absentisme i els factors que el motiven?

Propostes

- Com avançar per aconseguir i garantir aquests recursos? Qui ha de fer què? Per on comencem?

Grup A. Programes contra l'absentisme: què funciona? què ens funciona? i què caldria per estendre-ho? Visions dels centres educatius i el territori

Com han de ser els programes contra l'absentisme per a que funcionin?

Quins impactes es volen aconseguir?

Destinatari(s): infants i adolescents (3-18) i les seves famílies.

- Vetllar pel dret a l'educació: èxit educatiu, cohesió social i equitat i no segregació donant sentit a l'escolarització per als infants i adolescents
- Canviar la mirada dels centres i de l'entorn, per tenir un sistema local coherent que tingui una visió ampla i integral (més enllà dels resultats acadèmics i dels centres) de l'educació

Lideratge (s): administracions locals i direccions de centre amb l'acompanyament del Departament.

Formes de coordinació: amb corresponsabilitat dels actors i amb comissió socioeducativa (o socials) local que aglutini la informació, traslladi bones pràctiques, connecti recursos, faci revisió de casos, etc.

Agents implicats i funcions*: direccions, membres serveis socials i educació, TIS o educadors, tècnics d'absentisme, policia de proximitat, representant d'entitats (molts cops, integrats en la pròpia comissió socioeducativa).

Avaluació*:

Prevenió:

Promoure:

- Generació d'expectatives en aliança amb el professorat (en contraposició a l'efecte pigmalí)
- Activació de referents positius (d'iguals: cultural i socialment)
- Reforç positiu a bones actituds (premis d'assistència)?
- Aplicació de metodologies significatives (experiencial)
- Sentiment de pertinença

Preveure recursos més intensos en:

- Transicions
- L'educació infantil (3-6 anys) i insistint en la lectoescritura

Detecció:

- Recollida de dades per part de tutors (des de P3) fent detecció de risc
- Integració de l'absentisme i la seva detecció al Pla d'acció tutorial
- Treball amb el personal no docent: TIS o educadors
- Replicar els aplicatius de l'absentisme del Consorci

Intervenció:

- En equip: tutors, SS, EAP, Inspecció, etc. (i promotors, si hi ha)
- Amb un bon diagnòstic del cas (factors familiars, individuals, escolars, d'entorn?) com a 1r pas. Amb especial atenció a detectar si tractem amb un absentisme voluntari o involuntari.
- Treballant en la definició i seguiment dels acords de cada part.
- Treballant de forma personalitzada i replicant el model de 4 nivells del Consorci als municipis: (1) Tutoria; (2) Comissió socioeducativa; (3) Comissió de zona (amb inspecció) – només funciona a nivell Barcelona-; i (4) amb EAIA, fiscalia i inspecció (en tots els nivells cal promoure la cultura del pacte i l'acord i l'acompanyament d'un "promotor" (o similar) cultural a les escoles i famílies.
- Desenvolupament de plans d'acollida i retorn dels absentistes

Condicions:

- Definir local i consensuadament uns objectius educatius contextualitzats
- Tenir un mapa de recursos socioeducatius locals: per als professionals i per als potencials usuaris
- Treball en xarxa local i governamental
- Sistematització local i transparent de dades

Palanques:

- Integració de l'absentisme del PEC
- Una inspecció sensibilitzada amb l'absentisme i que impulsi la sistematització
- Definir i posar en marxa indicadors de risc per als tutors d'aula
- Integració de TIS als centres (com a mínim, assegurar-los a l'alta complexitat).

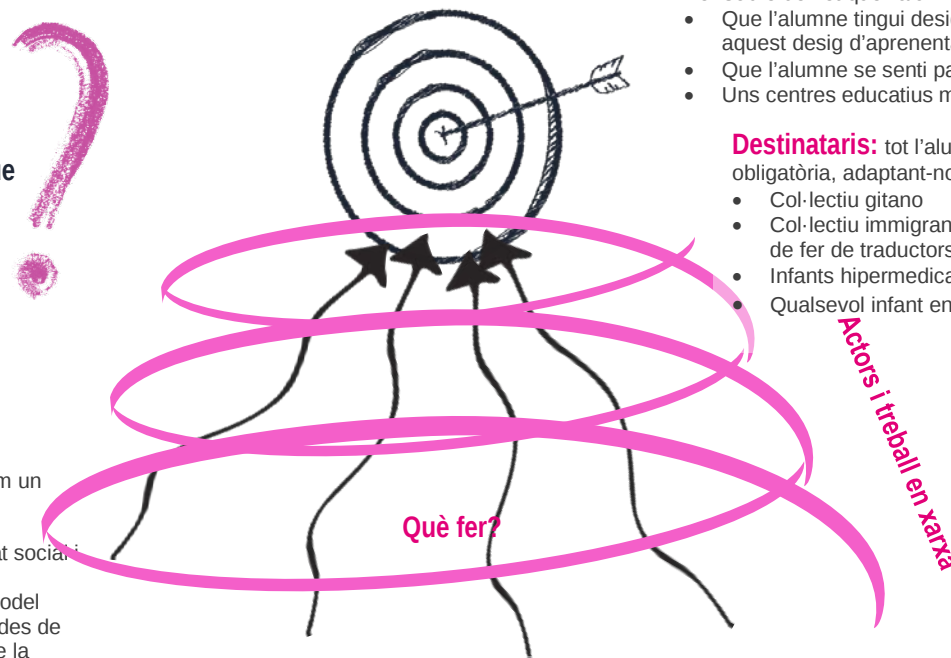
*No s'ha pogut arribar a abordar en una mínima profunditat

Grup B. Programes contra l'absentisme: què funciona? què ens funciona? i què caldria per estendre-ho? Visions dels centres educatius i el territori

Com han de ser els programes contra l'absentisme per a que funcionin?

Prevenió: Com a base, necessitem un sistema educatiu:

- Que sàpiga integrar la diversitat social i cultural i donar-li un valor i una participació real. Partim d'un model educatiu etnocèntric, construït des de les aspiracions i estil de vida de la cultura i les classes predominants. En aquest model educatiu no encaixen altres estils de vida, altres valors i aspiracions. És més, les recompenses que promet aquest model educatiu no s'acompleixen per a als grups socials i culturals minoritaris. Les credencials assolides tampoc demostren ser útils ni rellevants per a les minories.
- Que treballi des de la personalització dels aprenentatges, escolant i adaptant-se a cada infant.
- Que reforci el paper de seguiment i orientació dels tutors, especialment a secundària, on el rol del tutor queda molt desdibuixat.
- Que sàpiga implicar a les famílies.

Detecció:

- Els canvis d'etapa, que també comporten canvis d'horaris, de relacions i graus d'autonomia de l'alumne són moments crítics. Cal fer especial prevenció i detecció en aquests moments de canvi. Els cursos de P3, P5, 1er, 6è, 1er ESO i 4t ESO són crítics.
- Recollir dades sistemàticament, unificant criteris de quines dades i com s'han de recollir.

Intervenció:

- Crear un protocol adaptat a cada centre, fonamentat en una diagnosi particular (els protocols estàndards no funcionen).
- Aplicació del protocol creat.
- L'escola ha de tenir una gran xarxa de relacions amb entitats de l'entorn per oferir al·licients, alternatives i oportunitats d'aprenentatge diversificades als alumnes que no s'adapten a l'escola. Aquestes entitats poden despertar els talents dels infants, oferir-los allò que els motiva i donar-los una font positiva de reconeixement. Per exemple, els clubs de futbol del barri són en ocasions aliats que han permès integrar els alumnes i col·laborar amb l'escola per tal que els alumnes acceptin anar a classe.
- Apropar a l'escola referents positius de l'entorn i de les diferents comunitats. Persones, de diferents cultures i extractes socials, que puguin servir de model positiu per als alumnes.

Quins impactes es volen aconseguir?

Per sobre del fet que l'alumne torni a classe, el que volem aconseguir -es:

- Que l'alumne tingui desig d'aprendre i que trobi un entorn (dins o fora de l'escola) on satisfà aquest desig d'aprenentatge.
- Que l'alumne se senti part d'un entorn i una comunitat i que esdevingui un ciutadà actiu.
- Uns centres educatius més interculturals i menys etnocèntrics.

Destinatari: tot l'alumnat absentista en totes les etapes educatives, també la post-obligatòria, adaptant-nos a perfils diferenciats:

- Col·lectiu gitano
- Col·lectiu immigrant, especialment magrebí i pakistanès (absentisme lligat sovint a haver de fer de traductors en gestions dels pares)
- Infants hipermedicats o amb problemes de salut
- Qualsevol infant en un centre d'alta complexitat.

Lideratge (s) i coordinació: lideratge de proximitat al territori. Funcionen les taules territorials si tenen capacitat d'execució i inclús pressupost per executar les seves decisions.

Sovint, el professional comunitari, que treballa directament amb la família i l'alumne absentista és l'eslavó més dèbil. Algunes decisions de l'administració tiren per terra el vincle i la confiança que el professional comunitari està establint. És important que els agents comunitaris siguin escoltats en els òrgans de coordinació.

Agents implicats i funcions: centres educatius, serveis socials, salut mental, entitats de l'entorn i agents comunitaris.

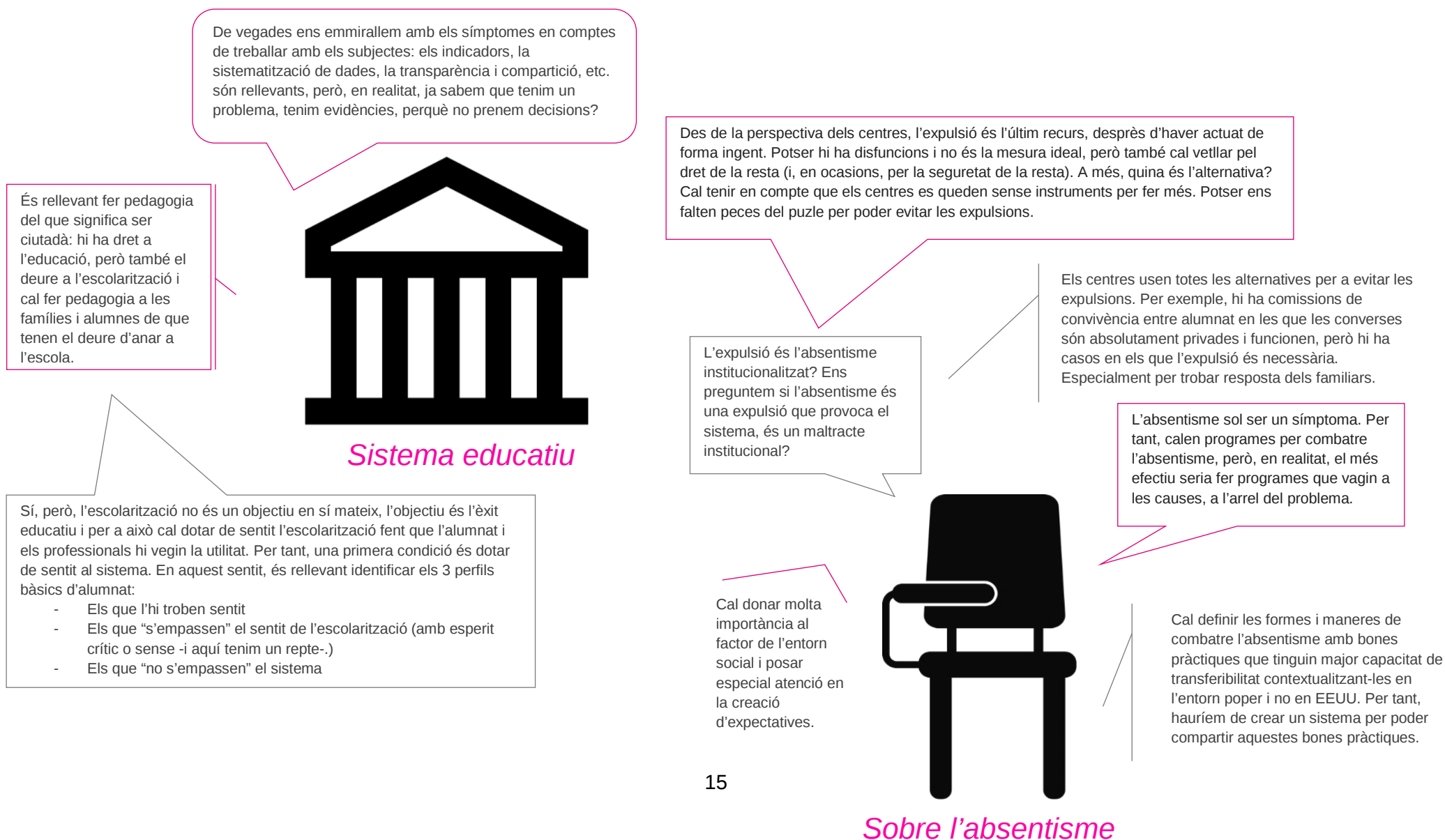
Condicions i palanques:

- Necessitem equips de docents i professionals vinculats a l'entorn del centre educatiu i coneixedors del barri on viuen els alumnes.
- Autonomia dels centres per escollir professionals motivats i interessats en el projecte de l'escola.
- Equips docents estables. La rotació de plantilla fa molt difícil la continuïtat de les accions.
- Una millor formació de la plantilla docent, implantant per exemple un 'MIR' en la carrera docent.
- Docents que sàpiguem com crear vincle amb la família i amb els alumnes.

Grup C: La lluita contra l'absentisme: marc i polítiques

	ACTUACIONS POLÍTIQUES	CONDICIONS, OBSERVACIONS
	Marc de les polítiques i d'actuació: S'ha pensat l'estratègia des dels 3 nivells d'intervenció: micro, meso i macro, on cal treballar per promoure: - El treball en xarxa per poder construir i recollir dades (macro i meso) i vetllant per coordinar i mobilitzar recursos de nivell micro (com el CAD-CAS) que és el nivell que ha de prendre decisions: - vetllant pel compliment dels acords i, - fent propostes flexibles d'organització als centres (currículum, acollida, etc.) - La construcció d'un marc de valors i cultura educativa comuna que donin coherència al sistema i que orientin les accions. Per actuar amb els mateixos valors però amb plans estratègics diferents (segons context i necessitats). En aquest context, l'actuació primordial seria: Elaborar, implementar i avaluar un pla de millora en la reducció de l'absentisme i l'Abandonament Escolar Prematur que integri les següents estratègies:	
1	1. Prioritzar itineraris vs. programes per a treballar amb una perspectiva de llarg termini i de personalització . No de curt termini i homogeneïtzació.	Cal valorar el cost per veure si som capaços de fer aquest esforç.
2	2. Recollir dades , amb algunes condicions: - un recull de dades que identifiqui les dades clau: “no tot s'està mesurant i no tot el mesurat és important” compartiment de les dades, però també la anàlisi de les mateixes	
3	3. Promoure la personalització de l'aprenentatge i l'acompanyament tutorial , que defineixi un PEC respectuós i flexible i reforci les polítiques educatives de.. diversificació: repensant espais, donant autonomia, injectant recursos, etc. subjectivitat per a poder augmentar el sentit de pertinença	
4	4. Posar el focus en la responsabilitat del sistema , en els factors del sistema que afecten al sistema educatiu: “podem responsabilitzar als infants i adolescents d'arribar tard?”	
5	5. Elaborar un pla de comunicació família-escola	

5. Debat grupal

6. Cloenda

L'absentisme és una problemàtica històrica que guanya i perd popularitat mediàtica segons els fluxos polítics i, actualment, sembla estar a la cua de les problemàtiques quan, en realitat, es tracta d'un fenomen de clara vulneració del dret (i deure) a l'educació.

Per tant, l'acte finalitza posant en valor el significat i el treball desenvolupat en el sí del seminari i apel·lant a la importància de crear agenda política per posar l'absentisme en el centre de les problemàtiques.

Finalment, des d'Ivàlua i la Bofill s'informa que hi haurà una taula rodona en acte obert que es nodreix d'aquest seminari per tal de poder arribar a més agents del món educatiu. L'acte se celebrarà el 24/03/2020 a les 17.30h

7. Participants

Nom	Cognom	Càrrec
Miquel Àngel	Alegre	Cap de projectes de la Fundació Bofill
Núria	Arias	Tècnica del Centre Sant Jaume, Fundació Carles Blanch
Helena	Aznar	Directora IE Magraners, Lleida
Glòria	Berruezo	TIS de l'Escola Josep Boada, Badalona
Candela	Blanco	Col·lectiu d'Analistes Socials
Laia	Bou	Inspectora d'educació
Núria	Comas	Tècnica del projecte Escoles d'evidència, de la Fundació Bofill
Carla	Cordoncillo	Analista d'Ivàlua
Marta	del Campo	Directora Institut Escola La Mina, Sant Adrià de Besòs
Jordi	Escoin	Director de l'Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva, Consorci d'Educació de Barcelona
Begonya	Folch	Cap de Servei d'Èxit Educatiu i Noves Oportunitats, Sub-direcció general de Transformació Educativa. Departament d'Educació
Miguel Ángel	Franconetti	Fundació privada Pere Closa
Empar	Garcia	Inspectora d'Educació i Professora del Departament de Pedagogia Aplicada de la UAB
Maribel	Garcia	Professora del Departament de Sociologia de la UAB i membre del GRET-UAB
Begonya	Gasch	Directora de la Fundació El Llindar
Sheila	González	Investigadora de la UAB
Carmen	Méndez	Directora de la Fundació Secretariado Gitano de Catalunya
Manel	Merino	Director INS Torre Roja, Viladecans
Fina	Rifà	Directora de l'Àrea d'Educació i Cultura, Ajuntament del Prat de Llobregat
Núria	Roque	Programes i Serveis a la Comunitat Educativa, Ajuntament de Sabadell
Mariona	Sacristán	Àrea d'Orientació i Educació Inclusiva, Consorci d'Educació de Barcelona

Nom	Cognom	Càrrec
Sarai	Samper	Col·lectiu d'Analistes Socials
Ramón	Sanahuja	Gerent del Consorci Badalona Sud
Jordi	Sanz	Analista Ivàlua
Nacho	Sequeira	Director de la Fundacion Exit
Blanca	Solana	Cap de Negociat de programes per a l'èxit educatiu, Ajuntament de L'Hospitalet
Grau	Ussetti	Director Centre Sant Jaume, Fundació Carles Blanch
Núria	Vallduriola	Directora Adjunta de l'INS Pedralbes, Barcelona
Mireia	Xortó	Servei d'Èxit Educatiu i Noves Oportunitats, Sub-direcció general de Transformació Educativa. Departament d'Educació

Primera edició: febrer de 2020

© Fundació Jaume Bofill, Ivàlua, 2020

Text: d-CAS

Edició: Fundació Bofill

Creiem que el coneixement s'ha de compartir. Per això fem servir una llicència [Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), llevat que en algun material indiquem el contrari. Us animem a copiar, redistribuir, remesclar o transformar i crear els continguts propis d'aquesta publicació, per a qualsevol finalitat, inclosa la comercial. Només us demanem que reconeguem l'autoria de la creació original.